

Per Rune Brathetland, Merete Hammersland, Rolf Espen Danielsen og Haakon Skeie Solberg studerer odontologi ved Semmelweis-universitetet i Budapest.

Krevende, men godt studentliv i Budapest

De beskriver en studietid med stort pensum, mange eksamener og en rekke utfordringer som odontologistudenter i Oslo, Bergen og Tromsø ikke opplever. Dette balanseres med en materiell standard enhver lånekassestudent i Norge lett kan bli misunnelig av.

Tre norske odontologistudenter tar avsluttende eksamen ved Semmelweis-universitetet i Budapest nå i vår. Om to år er en kandidat til ferdig med sine fem år, mens fire startet utdanningen i Ungarns hovedstad sist høst. Tidende var i Budapest i slutten av april, rett før eksamensinnspurten, og møtte avgangskandidatene Per Rune Brathetland, Rolf Espen Danielsen og Merete Hammersland sammen med førsteårsstudenten Haakon Skeie Solberg. De tre førstnevnte er fra Stavanger, mens sistemann kommer fra Egersund. De kunne også fortelle at seks av åtte

norske odontologistudenter i Budapest snakker Stavangerdialekt eller noe som ligner.

Samtidig kunne de stolt vise frem et helt nytt odontologibygget, og kontrasten: lokalene der de som går ut nå, har holdt til i tre år. De som avslutter studiene nå får ikke mye glede av det nye bygget, i og med at det, ett år forsinket, først ble tatt i bruk i april i år. Solberg derimot, kan se frem til å tilbringe sine tre siste studieår i splitter nye og moderne lokaler midt i Budapest sentrum. Men først må han belage seg på nok et år med preklinisk pendling fra det ene stedet til det andre. Mye av tiden de to første årene tilbringes på metroen, får vi høre.

– Det er en del ting ved opplegget her som er både rart og annerledes enn i Norge. Og alt er ikke like positivt. Vi opplever for eksempel at de tar inn dobbelt så mange studenter som det egent-

lig er plass til, slik at konkurransen studentene imellom er enorm. I løpet av de to første årene skal halvparten vekk. Vi var 30 utenlandsstudenter til å begynne med, som skulle studere odontologi med engelskspråklig undervisning. Av dem er det ni igjen. Gruppen vår består av 14 personer nå, hvilket betyr at fem i vår gruppe er folk som har gått ett eller flere semestre om igjen, forteller de tre som snart er ferdige, mens vi får vite at sist høst begynte 40 studenter på engelskspråklig preklinikk med sikte på odontologi.

Ungarn er kjent for å ha dyktige medisiner og odontologer. Studentene bekrefter også at undervisningen bærer preg av det, og at lærerkreftene består av dyktige folk.

– Utdanningen vi får her inneholder antagelig mye mer enn den man får i Norge. Den skiller seg i hvert fall ut ved at den er langt mer omfattende hva

angår medisin. Vi avlegger blant annet Europas største eksamen i anatomi, og har egne eksamener i blant annet indremedisin, dermatologi, og neurologi, generell kirurgi, psykiatri og øre-, nese-hals.

Men en ting som ikke er så hyggelig er at mange av lærerne er arrogante og sarkastiske og langt fra det vi normalt kaller hyggelige og imøtekommende. Fra første stund er vi blitt skremt med hvor vanskelige eksamenene er, og at vi ikke kommer til å klare det. Vi kjenner også til historier om hvordan de kan overbringe budskapet om at kandidater har strøket, på ganske nedverdiggende måter. Det er kort sagt mye som er annerledes enn hva man er vant til i Norge. Men sånn er det her. Denne formen er også hverdagen for barn i Ungarn, helt fra de begynner på skolen. Men for oss er det uvant.

De fire norske studentene i auditoriet i det nye odontologibygget ved universitetet i Budapest.

Mangelfullt utstyr

– Hvordan har den kliniske undervisningen artet seg?

– Vi har fått god undervisning hele veien, og det har ikke manglet på lærerkrefter. Det er fordelen med å være en liten gruppe. Situasjonen er annerledes for de ungarske studentene, der er det flere studenter på hver lærer. Det som også preger den kliniske undervisningen, er den gode tilgangen på pasienter, og at tannhelsen generelt sett er dårligere her enn i Norge. Det betyr at vi får prøvd oss på mye. Vi kommer for eksempel lett opp i 50 ekstraksjoner i løpet av studietiden. Det som imidler-

tid har vært problematisk, er det dårlige utstyret. Det er mangel på alt, selv om vi utenlandsstudenter betaler 900 dollar ekstra i året for utstyr, sliter vi med gamle slitte bor og savner å kunne velge i fyllingsmaterialer. Så de pengene ser vi lite til. Før det nye bygget sto ferdig, var lokalene og alt inventaret

også gammelt, slitt og utbrukt. Fordelen med det mangelfulle utstyret er imidlertid at man lærer seg teknikken i faget desto bedre.

God økonomi

Da Rolf Espen Danielsen først begynte å undersøke muligheten for å studere odontologi i Budapest med eventuell støtte fra Statens lånekasse, fikk han til svar at det ikke gikk. Kort tid etter fikk han imidlertid en uventet telefonisk henvendelse fra lånekassen som sa at det var mulig likevel. Så da var det bare å gå i gang, etter at opptaksprøvene, som er overkommelige, var bestått.

Lån og stipend fra Lånekassen dekker utgiftene, og andelen som gis som gebyrstipend øker gradvis, til 54 000 norske kroner det siste året. Som er beløpet nå i år. For fem år siden var skolepengene 9 000 dollar i året, mens de nå har økt til 10 600 dollar, forteller førsteårsstudenten.

Kostnadene ved å bo og leve i Budapest er mye lavere enn i noen norsk universitetsby, selv om prisene har steget betydelig de siste fem årene. Det er fortsatt ikke umulig å spise ute hver dag, og en husleie på vel 3 000 norske kroner gir deg en fin leilighet på 50–60 kvadratmeter med sentral beliggenhet. Noen velger å kjøpe. De som kjøpte i 1994–95 og solgte i 2000 gikk ut med en gevinst på 600 prosent, fortelles det. Mens de som har kjøpt og skal selge nå, ikke regner med noe i nærheten av det. 100 prosent gevinst derimot, anses som realistisk. En renover og fin leilighet på 80 kvadratmeter i Budapest sentrum koster rundt 700 000 norske kroner, forteller de norske studentene. De sier

Odontologistudentene forhandler seg frem til en passende eksamensdato med en av de samarbeidsvillige lærerne.

også litt beskjemmet at de har vaskehjelp. Ja, hvem ville ikke hatt det, når tilbudet er å få gjort skikkelig rent hver uke, til den nette sum av 60 kroner?

Han som har vært der i snart to semestre, leier foreløpig en leilighet for seg selv. Men han synes nesten at han bor for fint, på 55 kvadratmeter til 3 500 norske kroner i måneden, varme og alt inkludert. Det spør om det ikke blir flytting snart. Det er hyggeligere å bo sammen med noen, synes han.

Og det er nok av nordmenn å dele med. Et sted mellom 400 og 500 norske studenter befinner seg i Budapest, og i Ungarn totalt er det 820.

– Hva gjør dere i fritiden?

– Vi er mye sammen med hverandre og de andre norske, som hovedsakelig er medisinske og veterinærstudenter. Noen studerer andre ting, som psykologi, fysioterapi, idrett, økonomi og arkitektur. Det er et godt norsk miljø her. Og i motsetning til det som er tilfelle på disse fagene hjemme, er det færre «straightinger», tror vi. Det er i hvert fall mange fargeklatter blant oss. Vi er mye sammen, går på kafé, spiller fotball, drar på turer og fester. Hver 14. dag har vi leid et eget lokale. Men vi fester oftere enn det, altså, skynder de seg å legge til.

Eksamenskabalen

Men nå er det eksamenstid, og for tre av dem er det nå det skal avsluttes. De har mange små eksamener de skal igjennom. De fleste er muntlige. Den 18. juni avlegges en stor statlig skriftlig eksamen, og 20. juni kommer den siste store muntlige og praktiske prøven. Ellers er dette med eksamensdatoer et ka-pittel for seg. Systemet er slik at det legges ut noen datoer, og så gjelder det å melde seg på, så fort som bare det. For det er ikke plass til alle på disse datoene. Alle tar ikke eksamen samme dag. Og ofte er det ikke nok datoer heller. Så her må det forhandles, med både lærere og departementer, som ikke samarbeider eller kommuniserer med hverandre, og som ikke alltid er like imøtekommende overfor studentene. Det er et puslespill, og et skuespill, som vi ikke ser ved noe lærested her til lands. Og studentene bruker mye tid og energi på å få det hele på plass. Men det ordner seg alltid. Det har de lært.

Og hvis de ikke klarer en eksamen, er det mulig å prøve to ganger til. Det til-lates å stryke 12 ganger i løpet av de første fem semestrene. Og 12 ganger de neste fem semestrene. Det går også an å ta et helt semester om igjen. Og har man fortsatt ikke klart det, kan man forhandle seg frem til å få prøve enda flere ganger. Ingenting er absolutt. Og noen er fortsatt åpent korrupte. Selv om det ikke er lov. En norsk odontologistudent kan bli ganske overrasket når det ligger en konvolutt med et par tusen-lapper i lommen på den hvite frakken. Men to tusen er bare seksti kroner. Skjønt, det er mye penger for pasienten. De som kommer til universitetskliniken får gratis tannbehandling. Det er mange som benytter seg av det. Tannbehandling i Ungarn koster ellers rundt halvparten av det det koster i Norge, mens lønningene ligger langt under det halve.

Hjem til jobb i Norge

Planene begynner å bli klare for dem som snart skal hjem. Brathetland har bestemt seg for å gå inn i farens praksis i Stavanger, mens Danielsen og Ham-mersland tar sikte på jobb i Den offentlige tannhelsetjenesten, i henholdsvis Finnmark og Rogaland. Danielsen har lagt planer lenger frem i tid også, og ser for seg et par år i Tyskland etter hvert. Han har fått seg tysk kjæreste. Det er sånn som kan skje når man velger å studere utenlands.

– Vi jobbet tre uker i Lofoten sist sommer, forteller Brathetland og Ham-mersland, – og tre uker i Trondheim nå i januar. Vi var litt spente på det faglige nivået vårt, sammenlignet med dem som utdanner seg i Norge. Det har vi fått positive tilbakemeldinger på. Vi holder mål, sier de.

Nå ser de frem til å komme hjem. Og håper å få en plass ved et kullbord når det blir landsmøte. Det snakkes litt om videreutdanning og spesialisering også. Men det blir ikke i Ungarn. Ikke bare fordi fem år er nok. Det henger også sammen med at da vil undervisningen foregå på ungarsk.

– Vi håper det norske tannlegemil-jøet tar godt imot oss når vi kommer hjem. Vi har hørt en og annen slengbe-merkning om at vår utdanning er mindre verdt enn den norske, og at vi ikke er gode nok, fordi vi har kjøpt

utdanningen vår. Det håper vi at vi ikke skal få høre mer. Vi føler at utdannin-gen vi har fått her er fullgod sammen-lignet med norsk tannlegeutdanning, og håper vi skal få det ytterligere bekreftet når vi kommer hjem og begynner å jobbe for alvor.

Hvis det norske miljøet ikke tar imot disse kandidatene med åpne armer, går de glipp av noe. Riktignok har de levd det gode liv i Budapest. Men de har ikke fått alt servert, og om de ikke har kjem-pet for tilværelsen, er det ikke langt unna. Det er ikke mye kravstorhet å spore her. Kjenner dere noen som synes det er alt for råflott å kaste bor etter én gangs bruk, og blir glade for å få lov til å ta med seg brukte bor fra Norge, for å gi sine pasienter i Ungarn et bedre tilbud? Det gjør vi.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi